

Již koncem 19. a počátkem 20. století bylo známo, že bilirubin vzniká metabolismem hemoglobinu, bylo zjištěno, že bilirubin je přítomen ve žluči a může být nalezen i v moči. Předmětem dalšího výzkumu se pak stala role jater při tvorbě a vylučování bilirubinu. A. A. H. van den Bergh a P. Müller v roce 1919 zjistili, že v krvi se nachází dva druhy bilirubinu, a označili je jako „přímý“ a „nepřímý“. Dr. Talafant pak v roce 1956 popsal, že v játrech je bilirubin přeměňován konjugací s kyselinou glukuronovou na bisglukosiduronát, tím se stává rozpustnější a je vylučován do žluči. Přímý bilirubin tedy identifikoval jako konjugát s kyselinou glukuronovou. K obdobným závěrům došli ve stejném roce Billingová a Smith, a tak všichni tři jsou společně pokládáni za objevitele děje označovaného jako jaterní konjugace bilirubinu. Článek dr. Talafanta vyšel v časopise *Nature* a doposud má 140 citací.

Dr. Talafant se studiem metabolismu bilirubinu zabýval i v následujících letech, publikoval řadu článků k této problematice, mimo jiné další tři sdělení v prestižním časopise *Nature*. V roce 1959 obhájil kandidátskou práci na téma *Příprava žlučového barviva s přímou diazotací*. Přes značnou osobní proslulost ve světové vědecké komunitě mu nebylo v daných politických podmínkách povoleno se habilitovat. Nebyl členem strany a politicky byl zcela pasivní. Nebyl navíc ani vybaven osobními vlastnostmi, které by mu pomáhaly prosadit se při získávání akademických titulů a prestižních pozic, byl velmi skromný a lidský. Jeho světově významný objev však nemohl být zcela ignorován, a proto mu byl v roce 1961 udělen Řád Klementa Gottwalda.

Dr. Talafant byl klasickým vědeckým pracovníkem, zcela ponořeným do problematiky, kterou se zabýval. Mnoho času trávil studiem literatury, komunikoval

s mnoha odborníky z celého světa a byl jimi také respektován. Jeho pracovní byla zavalena stovkami separátů odborných článků, které všechny přečetl a absorboval. Zaměřoval se především na spolupráci s klinickými pracovníky a klinická témata. Dokázal nacházet problémy vhodné k laboratornímu sledování a navrhnout cesty řešení. Byl vždy velmi ochotný každému poradit a pomoci. Na ústavu vedl po mnoho let studentský vědecký kroužek a do problematiky výzkumu uvedl několik pozdějších úspěšných lékařů i pedagogických pracovníků, kteří na něho s úctou vzpomínají.

Po problematice bilirubinu, které se věnoval přibližně deset let, se zaměřil na metabolismus lipoproteinů, a to jednak po stránce metodologické, jednak z hlediska významu klinicko-biochemického. Publikoval celkem kolem 60 odborných článků, z nich 24 je evidováno v prestižní databázi Web of Science. Podílel se také na přípravě kapitol v mnoha učebnicích.

Dr. Talafant zemřel ve věku 72 let v roce 1986. Přestože byl v té době již několik let oficiálně v důchodu, stále docházel na pracoviště a zajímal se o nejnovější vývoj ve své oblíbené vědě.

E. Táborská

Vzpomínka na profesora Josefa Macháčka

Dne 12. července 2014 uplynulo 30 let od úmrtí profesora PhDr. a JUDr. Josefa Macháčka (* 4. 12. 1917 v Brně). S brněnskou univerzitou jej spojovalo jednak studium práv a filozofie (uzavřené v roce 1949 doktoráty a několikaměsíční stáží na univerzitě v Edinburgu), jednak vlastní činnost pedagogická. Na filozofické fakultě byl od roku 1950 asistentem na katedře dějin filozofie a logiky, v roce 1956

se stal docentem a v roce 1962 profesorem. V letech 1954–1960 byl vedoucím katedry. Po odchodu profesora Mirko Nováka na Karlovu univerzitu v roce 1953 byl Josef Macháček na katedře jediný, kdo filozofii studoval už před válkou, kdy ji tu přednášeli profesori Josef Tvrďý, J. L. Fischer a M. Novák. (Josef Tvrďý zahynul v roce 1942 v mauthausenském koncentračním táboře, J. L. Fischer byl v roce 1946 pověřen řízením Palackého univerzity v Olomouci.) V letech 1960–1962 byl Josef Macháček děkanem brněnské FF.

Macháčkovy pojetí filozofie se utvářelo nejen vlivem studia marxistické literatury a vlastních životních a politických zkušeností, ale i jeho univerzitních učitelů (na právech navštěvoval přednášky profesora Vladimíra Kubeše o právní filozofii). Znalost dějin filozofie i novodobé filozofie, především německé, anglické a americké, jej v odborné i učitelské práci od počátku vedla k odmítání dobových schematických představ o celkovém úpadku pohegelovské nemarxistické filozofie a ke

zdůrazňování potřeby jejího bezpředsudečného studia. To se odráželo nejen v jeho přednáškách, nýbrž i v zadávání témat seminárních a diplomových prací. Když se v první polovině 50. let Macháček více zabýval logikou, odmítl ve své habilitační práci z roku 1952 tehdejší tendenci řady sovětských i našich marxistických dialektiků klást vedle sebe, nebo dokonce proti sobě „překonanou“ formální logiku a dialektickou logiku. Jako vedoucí katedry a potom i jako její řadový člen se Macháček také snažil zvát k přednáškám, popřípadě i uceleným kurzům, filozofy z jiných univerzit a fakult; brněnští posluchači tak mohli blíže poznat osobnosti, jako byli Jan Patočka, Vladimír Kubeš, Ladislav Menzel, Blahoslav Zbořil i J. L. Fischer, který svou skladebnou filozofii zřetelně odlišoval od tradičně vykládané marxistické filozofie.

Josef Macháček se výrazně podílel na přátelské a dělné atmosféře katedry. S jejími členy se však rozcházel svým řekněme nedoceňováním významu soustavné publikační činnosti. Zřejmě to odpovídalo mnohosti jeho zájmů, jež ho vedly k tomu, že rád dával přednost slovu mluvenému, ale především jeho vyhraněné kritičnosti, s níž posuzoval nejen tehdejší českou filozofickou produkci, ale i své vlastní práce, nebo spíše svou vnitřní připravenost ke konzistentnímu formulování své filozofie. Také Macháček ovšem publikoval: vedle mnoha v té době pozoruhodných slovníkových hesel uveřejnil řadu časopiseckých příspěvků, většinou příležitostných úvah k světonázorové a etické problematice. Jako „filozof života“ měl za to, že filozofovo rozhodné slovo o životě-filozofii má být vyřčeno „až na jeho konci, nebo téměř na konci, má-li to být totiž slovo, které již filozof nebude muset odvolávat, protože je již nebude moci odvolat“. Ve svém (nepublikovaném) Filozofickém deníku zaznamenal mnoho svých myšlenek, které

by asi neodvolal, ani kdyby mu to život umožnil. – V posledních letech života už vůbec nepsal. Vědom si své zhoubné nemoci stýkal se s lidmi podobně postiženými, aby s nimi hledal odpověď na otázku, jak žít, třebaže život není vždy lehký, jak se vyrovnávat s tíživými pocity absurdnosti života, jak si uchovat lásku k životu při vědomí nescíslných nebezpečí, jež život ohrožují.

J. Gabriel

Vzpomínka na profesora Dušana Jeřábka

Profesor Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Dušan Jeřábek, literární historik, zemřel před deseti roky 18. června 2004. Patřil k předním a významným osobnostem univerzity. Jeho vědecká práce, rozsáhlá odborná publikační činnost, práce v odborných společnostech a v redakčních radách i v akademických funkcích atd. je zachycena podrobně i s bibliografií jeho prací v současných dějinách české literatury a slovnících (např. *Lexikon české literatury, Slovník českých spisovatelů od roku 1945, Slavica na Masarykově univerzitě v Brně* a dalších). Chtěl bych proto upozornit především na jeho osobnost a zavzpomínat na něho z jiného zorného úhlu, přiblížit ho jako člověka, s kterým jsem se dobře znal, který mě na fakultě učil a s kterým jsem mohl později v některých oblastech týkajících se české literatury spolupracovat, a tak ho blíže poznat.

Dušan Jeřábek byl členem rodiny, která patřila ke starému patricijskému rodu českých knihtiskařů, jejíž tradice sahaly až do roku 1865. Ve svých pamětech *Brněnská romance* (1997) píše, že se jeho dědeček Viktor Kamil Jeřábek v něm „snažil vzbuzovat úctu k předkům a k rodové minulosti“ (s. 163), což on příliš nepřijímal.

Jeho otec Čestmír Jeřábek to nedělal, „zato však celý život shromažďoval (...) staré knihy z jeřábkovských tiskáren“ (s.163) a on pak „na vlastní oči mohl poznávat, co moji předchůdci zanechali budoucnosti“ (s. 163). Je jistě samozřejmé, že tato tradice ovlivnila, i když nepřímo, také Dušana Jeřábka. K tomu přispělo i to, že jeho dědeček Viktor Kamil byl spisovatelem a jeho otec Čestmír Jeřábek také. Kromě toho mezi rodinné přátele Jeřábkovy rodiny patřili významní brněnští umělci, malíři, spisovatelé, ale také Arne Novák, který studentovi Dušanu Jeřábkovi půjčoval knihy ze své knihovny. Kladný vztah k Arne Novákovi a jeho dílu Dušan Jeřábek projevil i v roce 1968, když navrhl a připravil k vydání výbor z jeho statí shrnutých do knihy *Česká literatura a národní tradice*. Komunistická cenzura však odmítala Novákovy názory na náš literární vývoj, vyrazovala jeho práce z knihoven jako ideologicky nevhodné, a nepovolila její vydání, a tak připravená publikace musela čekat na cestu ke čtenářům dvacet let, jak upozorňuje i poznámka před titulním listem. O Arne Novákovi pak napsal ještě knižní monografii v roce 1997.

Největší pozornost věnoval Dušan Jeřábek literatuře devatenáctého století, zejména májistům, ale nevyhýbal se i zkoumání literatury pozdějšího období. Rozsáhlá je jeho ediční činnost, která se autorů této doby týká. Na řadě edicí jsem na jeho pozvání s ním spolupracoval a pod jeho vedením jsem se ediční práci učil. Byl to pečlivý, přesný a odpovědný editor, který vycházel vždy z porovnání všech verzí textu, než zvolil výchozí text ke zpracování. Při práci s ním jsem poznal jeho velké odborné znalosti literárně-historické, kulturněhistorické, jazykové i textologické, které při vydávání textů uplatňoval tak, aby vydávaný autorův text přesně odpovídal spisovatelovu záměru. Jeho edice obsahují vždy věcné a srozumí-